HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח. הכא מזכיר שלימו פשוט קודם וכן בפ׳ החולן (יבמות מא.) כל הנשים לא יגשו עד ג׳ חדשים אחד בתולות ואחד אלמנות כו׳ תנא נמי בריש בתולות שלימו פשוט והיכא דליכא פלוגתא או קאי אקרא דרך להזכיר פשוט קודם ההיא דרשא השנה (דף טט:) דתנן אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מוקעין אלא ביבנה אמרו לו א׳ יבנה כו׳ כלומר כמו שפשוט לך שמוקעים ביבנה כך כל מקום שיש ב״ד וכן בנבא קמא (דף נ:) אחד בור אחד שיח ומערה דקאי אקרא דכתיב בור וכן בסוטה (דף מג.) אחד הבונה ואחד הלוקח כו׳ [א] וכן בפ״ק דסוכה (דף כ.) גבי א׳ גדולה וא׳ קטנה כו׳ [ב] מ״ב: **בשהוא** אומר ועצם **לא ישברו בו בפסח שני כו׳**. בפ׳ דם חטאת בזבחים (דף לז:) יליף מהכא דאין עשה דוחה ל״ת בקדשים מדכתב דאמנע גבי פסח ועצם לא תשברו בו וקשה היכי יליף מינה ואמאי נמי צריך קרא הכא הא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה [ג] ועוד קשה לרשב״א דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא דהשורף בעצמות אין בו משום שבירת עצם וקיימא לן [ד] דהיכא דיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי ל״ת ותיכף דינו מייס לרשב״א [ה] דלרבא שפיר לעיל בגומרתא דאסור משום הפסד קדשי׳ [ו] אתי שפיר [ז]: **משום** חשדי כהונה. וא״ת כמו כן לא יאמרו לעשות בטומאה [ח] ״לדאם לרשעים אמירה לה׳ טומאה״ [ט] כדאמרינן ביומא (דף כג.) ללמדך שמטמאה עליהן טהרת כלים יותר משפיכות דמים [י]: **טומאת** בית **הסתרים היא**. וא״ת התינח לר׳ יוסי אלא לר׳ מאיר דפליג עליה ומייתי לה בפ׳ בהמה המקשה (חולין עב:) דאית ליה דטומאת מאי איכא למימר וי״ל דקיימא לן כר׳ יוסי לגבי ר׳ מאיר: **ולרבינא** דאמר חיבורי אוכלין במאן דמפרתי בו׳. וא״ת אלא רבינא כיון דס״ל דאיכא שיעור לטמוי במה שיצא לחוץ הוה מצי לאקשויי דמסקינן בפרק בהמה המקשה (שם) דמודה ר׳ יוסי בשאם על שאם הנאות מבגד גדול דנשעת פריסתו מאניו מקבל טומאה מאניו וה״נ הכא וי״ל דאיכא לאוקומה בגיאזות בכל כחן [ו] וכן משני בפ׳ אמרו לו (כריתות טו:) גבי אבר המדולדל באדם טהור מיהו הכא כיון שאינו חוזר העצם אלא חוזר בכל סגיבו׳ העצם אינו יכול להתיז בכל כחו וכירושלמי מוקי בחוזר ומשליך במעט מעט: **דבני** חבורה זריזין הן כי קמיבעיא לן יוצא דקדשים. וא״ת דנפ׳ המולא תפילין (עירובין קג.) משמע איפכא דקאמר הנהיס זריזין הן אמרינן בני חבורה זריזין הן לא אמרינן ותיכף ר״י דלא דמי [ז] דגבי בני חבור׳ שייך למיגזר טפי שמא יתמה מלגבי הנהיס דהא מילתא לא שייכא לפסח כלל אבל במידי דשייך לפסח נגון יולא זריזין בני החבורה יותר מהנהיס:

הולאה

לא הכי קאמר [א]אחד עצם שיש עליו בזית בשר מבחוץ ואחד עצם שאין עליו בזית בשר מבחוץ ויש עליו בזית בשר מבפנים במקום שבירה [ב]והתניא [1]ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח ומה אני מקיים [2]ואכלו את הבשר בלילה הזה בבשר שעל גבי העצם או אינו אלא בבשר שבתוך העצם ומה אני מקיים ועצם לא תשברו בו בעצם שאין בו מוח אבל בעצם שיש בו מוח שובר ואוכל ואל תתמה שהרי יבא עשה וידחה ל״ת כשהוא אומר [3]ועצם לא ישברו בו בפסח שני שאין ת״ל שהרי כבר נאמר [3]ככל חקת הפסח יעשו אותו הוי אומר [ג]אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח מיתיבי אבר שיצא מקצתו חותך עד מקום שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ואי אמרת אבר שאין עליו בזית בשר במקום זה ויש [ד] במקום אחר אין בו משום שבירת העצם למה לי דקולף עד שמגיע לפרק וחותך נקלוף ביה פורתא ונתבריה אביי אמר משום פקע רבינא אמר בקולית [ה]תנן התם [2]הפיגול והנותר (והטמא) מטמאין את הידים [ו]רב הונא ורב חסדא חד אמר מפני [ז]חשדי כהונה וחד אמר מפני עצלי כהונה מר מתני אפיגול ומר מתני אנותר מאן דמתני אפיגול משום חשדי כהונה ומאן דמתני אנותר משום עצלי כהונה מר מתני בזית ומר מתני בביצה מאן דמתני בזית כאיסורו ומאן דמתני בביצה כטומאתו איבעיא להו יוצא גזרו רבנן טומאה או לא מי אמרינן נותר דגזרו טומאה דאתי לאיעצולי ביה אבל יוצא אפוקי בידים לא מפקי ליה בידים לא גזרו ביה רבנן טומאה או דילמא לא שנא ת״ש אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך וא״א גזרו ביה רבנן טומאה כי חתיך ליה מאי הוי הא קמטמא ליה טומאת סתרים היא וטומאת סתרים לא מטמיא ולרבינא דאמר [ח]חיבורי אוכלין לאו חיבור הוא וכמאן דמפרתי דמי מאי איכא למימר הא קנגע בהדדי וקא מטמא אלא למאן דמתני בזית דלית ביה בזית ומאן דמתני בביצה דלית ביה כביצה ת״ש המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אע״פ שהוא בלא תעשה טהור מאי לאו [1]טהור ואסור דיוצא מחבורה לחבורה כיוצא חוץ למחיצתו דמי ומפסיל ואפי׳ הכי קתני טהור אלמא לא גזרו רבנן טומאה לא טהור ומותר דיוצא מחבורה לחבורה לאו כיוצא חוץ למחיצתו דמי ולא מפסיל והא קא תני סיפא האוכלו הרי זה בל״ת בשלמא למאן דאמר כביצה דאית ביה בזית ולית ביה כביצה אלא למאן דאמר בזית מאי איכא למימר אלא [2]ביוצא בפסח לא מיבעיא לן דלא גזרו רבנן טומאה מאי טעמא [3]בני חבורה זריזין הן ומזהר זהירי ביה אלא כי קמיבעיא לן ביוצא בקדשים מאי תיקו ומוציא בשר פסח מחבורה

לא הכי קאמר עצם שיש עליו בזית בשר מבחוץ ואחד עצם שאין עליו בזית בשר מבפנים במקום שבירה [ב]והתניא [1]ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח ומה אני מקיים [2]ואכלו את הבשר בלילה הזה בבשר שעל גבי העצם או אינו אלא בבשר שבתוך העצם ומה אני מקיים ועצם לא תשברו בו בעצם שאין בו מוח אבל בעצם שיש בו מוח שובר ואוכל ואל תתמה שהרי יבא עשה וידחה ל״ת כשהוא אומר [3]ועצם לא ישברו בו בפסח שני שאין ת״ל שהרי כבר נאמר [3]ככל חקת הפסח יעשו אותו הוי אומר [ג]אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח מיתיבי אבר שיצא מקצתו חותך עד מקום שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ואי אמרת אבר שאין עליו בזית בשר במקום זה ויש [ד] במקום אחר אין בו משום שבירת העצם למה לי דקולף עד שמגיע לפרק וחותך נקלוף ביה פורתא ונתבריה אביי אמר משום פקע רבינא אמר בקולית [ה]תנן התם [2]הפיגול והנותר (והטמא) מטמאין את הידים [ו]רב הונא ורב חסדא חד אמר מפני [ז]חשדי כהונה וחד אמר מפני עצלי כהונה מר מתני אפיגול ומר מתני אנותר מאן דמתני אפיגול משום חשדי כהונה ומאן דמתני אנותר משום עצלי כהונה מר מתני בזית ומר מתני בביצה מאן דמתני בזית כאיסורו ומאן דמתני בביצה כטומאתו איבעיא להו יוצא גזרו רבנן טומאה או לא מי אמרינן נותר דגזרו טומאה דאתי לאיעצולי ביה אבל יוצא אפוקי בידים לא מפקי ליה בידים לא גזרו ביה רבנן טומאה או דילמא לא שנא ת״ש אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך וא״א גזרו ביה רבנן טומאה כי חתיך ליה מאי הוי הא קמטמא ליה טומאת סתרים היא וטומאת סתרים לא מטמיא ולרבינא דאמר [ח]חיבורי אוכלין לאו חיבור הוא וכמאן דמפרתי דמי מאי איכא למימר הא קנגע בהדדי וקא מטמא אלא למאן דמתני בזית דלית ביה בזית ומאן דמתני בביצה דלית ביה כביצה ת״ש המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אע״פ שהוא בלא תעשה טהור מאי לאו [1]טהור ואסור דיוצא מחבורה לחבורה כיוצא חוץ למחיצתו דמי ומפסיל ואפי׳ הכי קתני טהור אלמא לא גזרו רבנן טומאה לא טהור ומותר דיוצא מחבורה לחבורה לאו כיוצא חוץ למחיצתו דמי ולא מפסיל והא קא תני סיפא האוכלו הרי זה בל״ת בשלמא למאן דאמר כביצה דאית ביה בזית ולית ביה כביצה אלא למאן דאמר בזית מאי איכא למימר אלא [2]ביוצא בפסח לא מיבעיא לן דלא גזרו רבנן טומאה מאי טעמא [3]בני חבורה זריזין הן ומזהר זהירי ביה אלא כי קמיבעיא לן ביוצא בקדשים מאי תיקו ומוציא בשר פסח מחבורה

לא הכי קאמר כו׳. לעולם אכילה במקום שבירה בעינן ואחד עצם שאין עליו בזית בשר דקאמר הכי קאמר אין עליו בשר מבחוץ ויש בתוכו מוח מבפנים ובמקום שבירה ואשמעינן דאכילת מוח אכילה היא: **והתניא.** בגיחותא דאסור לשבר עצם שבתוכו מוח ולא אמרינן ליתי עשה דוחה לל״ת הכשר וידחה את לא תעשה **דשבירה: ומה אני מקיים ואכלו את הבשר בבשר שעל העצם.** אבל מוח לא דליכא לאוקמה במוח נמי ועל ידי גחלת דלא מצריך ליה קרא מילתא דאתי בה לידי תקלה דילמא פקע: **שאין מלמוד לומר.** שלא הוצרך ללמד איסור שבירה: **אבר שיצא מקצתו.** וצריך לחתוך את היוצא: **חותך.** את הבשר סביב איבקרני״ר: **עד שמגיע לעצם וקולף.** הבשר שלא יצא: **עד שמגיע לפרק.** שמתחברין שם שני עצמות: **וחותך.** את הפרק ומשליך את העצם שיצא מקצתו ויאכל בשר הנקלף: **נקלוף בה פורתא.** במקום שבירה סביב: **משום פקע.** שמא יפקע וישבר תחת הבשר כשיכה על מקום הקלוף: **בקולית.** רדונדי״ל של הידה [ט] דיש בו מוח מתוכו לא מהניא ליה קליפה: **מטמאין את הידים.** מדרבנן: **חד אמר משום חשדי כהונה.** שחשודין לפגל קרבן משום שיכה גזרו על הפיגול שיטמא את הידים כדי שיהא זה צריך להטביל ידיו קודם שיגע בקודש ויטריחוהו: **וחד אמר משום עצלי כהונה.** המתעצלים באכילת קדשים גזרו טומאה על הנותר כדי להטריחו עליהם: **מר מתני.** טעמא דידי׳ חשדי אפיגול ומר מתני טעמא דידיה עצלי אנותר: **מר מתני.** בין פיגול בין נותר בזית גזור רבנן דליטמאו: **לאיסורו.** כשיעור איסור אכילתו שהוא חייב עליו בזית: **לטומאתו.** כשיעור טומאת אוכלים דאורייתא בבביצה: **הא קא מיטמי.** פנימי מחמת מגעו של יולא המחובר לו: ומשני **טומאת בית הסתרים היא.** כל מגע חיבור בית הסתרים שאין מקוס מגעו נראה. וטומאת בית הסתרים נפקא לן במסכת נדה דלא מיטמיא מוידיו לא שקף במים [י] בפ׳ יולא דופן (דף מג.) דבעינן נגיעה בידים שהן בגלוי: **ורבינא דאמר.** בפרק בהמה המקשה (חולין עב.) לגבי מגע חיבור דאוכלים כמאן דמפרתי דמו ולא הוי חיבור ולא מגע בית הסתרים מיקרי: **דלית ביה זזים.** באותו קלת: **שלא מחבורה לחבורה.** לקמיה [כ] מפרש לא תעשה דיליה: **מאי לאו טהור.** מלטמא: **ואסור.** לאכול כשאר יולא חוץ למחיצה דמחיצת פסח מקוס אכילתו היא ואפילו הכי קתני טהור: **לא טהור ומותר.** דלא פסול יולא אית ביה אבל יולא חוץ למחיצה לעולם אימא לך דמטמא: **הרי זה בלא תעשה.** כדאמר [כא] בפרק כל שעה (לעיל כד.) לא יאכל כי קדש הסם [כב] כל שנקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו אלמא יולא חשיב ליה ואפי׳ הכי קתני טהור: **בשלמא למאן.** דאמרי אפיגול ונותר כביצה מני למתרוי דגזר טומאה נמי איולא והאי דקתני טהור בדליכא כביצה: **מאי איכא למימר.** מדקתני האוכלו בלא תעשה מכלל דאיכא בזית: **זריזין הן.** שם רבים ומזרזים [כג] זה את זה מלהוציא ולא אינטריך לאחמורי עלייהו שלא יבואו לידי יציאה: מחבורה

עין משפט נר מצוה

צח א ממי׳ פ״י מהל׳ ק״פ הלכה ג:

[צט ב ממי׳ פ״ח מהלכות אבות הטומאה הלכה ג:

צט ג ממי׳ פ״ט מהל׳ ק״פ הלכה ב:

ק ד ממי׳ פ״ח מהל׳ אבות הטומאה הל׳ ה:

תורה אור השלם

1. בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ: שמות יב מו
2. וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: שמות יב ח
3. לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ בְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: במדבר ט יב

לעזי רש״י

אינקריני״ר. לחרוץ (חריץ).

רידונדי״ל. עצם הירך.

רבינו חננאל

ומשני ריש לקיש הכי קתני, אחד עצם שיש עליו בזית בשר במקום זה מבחוץ ואחד עצם שאין עליו בזית בשר מבחוץ ויש בו כזית מוח בפנים, יש בו משום שבירת עצם. **והתניא** הכי ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח במקום שבירה, ואחד עצם שאין בו מוח [במקום שבירה] ומה אני מקיים ואכלו את הבשר וגו׳. ואסיקנא הוי [אומר] אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח חייב. ומותבינן תוב לריש לקיש אבר שיצא מקצתו, פי׳ חוץ לירושלים ונפסל חותך בבשר עד שמגיע לעצם ומפריש בין הבשר שיצא ובין הבשר שנשאר באבר שלא יצא וקולף, כלומר מפריש הבשר הכשר שלא יצא, מפשיטו מן העצם עד שמגיע לפרק וחותך. נמצא הבשר המופשט תלוי בפסח הכשר [ו]שיצא מחובר, על העצם, ושורף הבשר שיצא והעצם עמו, ושאר הבשר שהפשיט מן העצם כשר לאכילה. ולדברי ריש לקיש למה אמרה המשנה שצריך קליפה עד הפרק הלא הוא שבירת העצם שלא במקום בשר [ו]אינו חייב, יקלוף מן הבשר מעט ולא ישאיר באותו מקום בשר וישבר העצם. ומשני אביי חיישינן משום פקע. כלומר, כששובר העצם אינו מתפרק עמו נסירה אלא נסדק, חיישינן שמא יעלה הסדק במקום [בשר] לפיכך חותך בפרק. **רבינא אמר** בקולית. אבר שיצא מקצתו כו׳ תנן התם בסוף מסכתא זו הפגול והנותר והטמא מטמאין את הידים, אפגול (ו)אמרינן מ״ט גזרו בו רבנן טומאה משום חשדי כהונה שלא יחשדו הנוגע בו כי לאכלו נגע בו, הלכך גזרו בו טומאה שלא יבוא ליגע בו בלל. וחד מתני אנותר מפני שנתעצלו בו והניחוהו להיות נותר. חד מתני כזית מטמא היידים כאיסור אכילתו, מה איסור אכילתו בכזית, אף איסור נגיעתו בכזית. וחד אמר כביצה כטומאת אוכלין. איבעיא להו בשר היוצא חוץ למחיצתו דנפסל בו טומאה או לא. ואתינן למפשט לה מהתני דתנן אבר שיצא מקצתו חותך כו׳ ואי אמרת גזרו בו אע״פ שחותכו ומפרישו מן הבשר הנשאר באבר בבפנים מאי הוי, גם הבשר שבפנים נטמא מן הבשר שיצא. ושנינן נגיעת הבשר בבשר

הגהות הב״ח

(א) גמרא ומ עליו בזית בשר במקום אחר אין בו: (ב) תוס׳ ד״ה כשהוא וכו׳ דלרבא שפיר לעיל, נ״ב פי׳ אלא מוגיא ס״ל אלא טעמא משום הפסד קדשים אבל לא כרבא דקאמר דילמא אכיל טוחא אלא ס״ל דאיכא דאלא הפסד קדשים:

גליון הש״ם

רש״י ד״ה הרי זה בל״ת כראבר פב״ש. עיין לקמן דף לה ע״א ברש״י ד״ה לא תוליא: תוס׳ ד״ה משום חשדי בהונה י״ל דאף לרשעים. עיין סנהדרין מח ע״א תד״ה משמעין:

מוסף רש״י

הפיגול והנותר מטמאין את הידים. ופע״פ שאין אוכל מטמא אדם, גזרו עליהן לטמא מיהא את הידים ולא לטמא את הגוף (לעיל טו:). מאן דמתני אפיגול משום חשדי כהונה. גזרו עליו טומאה שלא יפגלוהו בלון להפסיד את הבעלים, ועוד דשלמים הן ואין לכהן בהן אלא מזה ושוק ושפטם במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כולם ומשם הכי גזרו טומאה (לקמן קכא. ועי״ש ברשב״ם). ומאן דמתני אנותר משום עצלי כהונה. שלא יתעצלו באכילתן (שם). חבורי אוכלין. שהן רכין אינו חיבור (חולין עג.). דמפרתי. מפולרים (ביצה ב. עי״ש). בני חבורה. הנמנין על הספסל, זריזין הן. דכל העוסקין בקדשים זריזין וחכמים (ערובין קג.).

מוסף תוספות

א. [ד]קאי אקרא. תוס׳ בתוכות כ: ד״ה אחד. ב. אבל הכא ובהתולין לא קאי אמידי אין להקפיד איזה נשנה תחילה. תוס׳ שלמן. ג. דאי אפשר שלא ישרוף גומרתא מן המוח שבפנים. תוס׳ שלמן. וע׳ הגהות הב״ח בגליון. ד. דאפי׳ ע״י גומרתא לא הוי קרא דואכלו את הבשר דווקא כל הבשר, אם לא ע״י שבירה, כיון שאי אפשר שלא ישרוף מעט מן המוח. שם. ה. אע״ג דבלאו הכי איכא לאו דבל תותיר. תוס׳ סנהדרין מח. ד״ה משמעין. ו. דאז לא הוי נוגעות בשעת פרישתן כיון שבכח נפרד. תוס׳ שלמן. ז. [ד]התם לענין איסור שבת מיירי. שם.

במקום החתיכה היא, ומקום החתיכה קודם חתיכתה מקום סתור הוא, וקימא לן דז היא טומאת סתרים ולא מטמאה. וכבר פירשנוהו בפרק בהמה המקשה לילד. ולשם רבינא מפריק אפילו תימא רבנן חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי וקא נגעו אהדדי, כלומר כיון דלחתיכה קאי כחותך דמי ואינה טומאת בית הסתרים אלא טומאה גלויה היא, וכאלו חתיכה אחת נוגעת בחברתה. ושנינן הא דתנן אבר שיצא חותך בבשר ומפרישו ומה שבפנים כשר, בזמן שאין בשר היוצא כזית דלא נחתא ליה טומאה כלל. ת״ש **בשר פסח היוצא מחבורה לחבורה** אע״פ שהוא בלא תעשה טהור מאי לאו יוצא מחבורה לחבורה טהור [ואסור, לא טהור] ומותר הוא. ולאו כתיב ביה לא תוציא מן הבית חוצה. כלאו דשבירת עצם ומה שבירת העצם לא פסול ליה אף יציאתו לא פסול ליה. ואקשינן אי הכי טהור ומותר הוא אימא סיפא והאוכלו הרי זה בלא תעשה דתניא בתורת כהנים והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, בכל לרבות היוצא, והבשר כל טהור יאכל בשר, לרבות בשר הפנימי שהוא מותר מכאן אמרו אבר שיצא מקצתו כו׳. בשלמא למאן [דאמר] ביוצא כביצה, מוקי לה בדליית ליה כביצה אלא כזית, הלכך עובר משום אוכל חוץ למחיצתו, ואין עובר משום יוצא, דהא ליית ביה כביצה. אלא למאן דבעי ביוצא כזית הואיל והאוכלו בלא תעשה לא אפשר בפחות מכזית אמאי טהור ומותר. **ואסיקנא** אלא יוצא דפסח דברי הכל לא גזרו בו טומאה, דבני חבורה זריזין הן, כי קא מבעיא לן יוצא דקדשים. ועלתה בתיקו.